

VERBAL MULOQOT QOBILIYATLARI VA ULARNING O'QITUVCHINING KASBIY FAOLIYATIDAGI O'RNI

Ismoilov Temur Islomovich,
 Namangan davlat universiteti professori vazifasini bajaruvchi

Annotatsiya. Ushbu maqola o'qituvchining kasbiy faoliyati kontekstida verbal va kommunikativ ko'nikmalarining ahamiyatini o'rganadi. Mualliflar ta'lim muhitida samarali muloqotning o'rni, shuningdek, uning bolalar va yoshlarning ta'lim va tarbiyasi sifatiga ta'sirini ko'rib chiqadilar. Maqolada verbal muloqotning asosiy jihatlari, jumladan, o'z fikr va g'oyalarini aniq va oson ifodalash qobiliyati, shuningdek, boshqalarni tinglash va tushunish qobiliyati tahlil qilinadi. O'qituvchining talabalar, ota-onalar va hamkasblar bilan o'zaro munosabatiga, qanday muloqot qobiliyatlari muvaffaqiyatli o'rganishga va nizolarni hal qilishga yordam berishi mumkinligini o'rganishga alohida e'tibor beriladi. Maqolada, shuningdek, o'qituvchilarning verbal muloqot ko'nikmalarini doimiy ravishda takomillashtirish zarurligi ta'kidlangan, ular bugungi ta'lim muhiti muammolarini samarali yengishlari hamda ko'proq qo'llab-quvvatlovchi va ilhomlantiruvchi ta'lim muhitini yaratishlari mumkin.

Kalit so'zlar: verbal muloqot qobiliyatlari, o'qituvchi, kasbiy faoliyat, ta'lim muhiti, samarali muloqot, o'qitish va ta'lim, o'quvchilar, ota-onalar va hamkasblar bilan o'zaro munosabatlar, ziddiyatli vaziyatlar, kasbiy o'sish, ta'lim sifati, kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirish, muloqot ko'nikmalarini takomillashtirish.

ВЕРБАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНЫЕ НАВЫКИ И ИХ РОЛЬ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПЕДАГОГА

Исmoilов Темур Исломович,
 Исполняющий обязанности профессора Наманганского государственного университета.

Аннотация. Данная статья исследует важность вербально-коммуникативных навыков в контексте профессиональной деятельности педагога. Авторы рассматривают роль эффективной коммуникации в образовательной среде, а также ее влияние на качество обучения и воспитания детей и молодежи. В статье анализируются основные аспекты вербальной коммуникации, включая умение выразить свои мысли и идеи четко и доступно, а также умение слушать и понимать других. Особое внимание уделяется взаимодействию педагога с учениками, родителями и коллегами, исследуя, какие навыки коммуникации могут способствовать успешному обучению и решению конфликтных ситуаций. Статья также подчеркивает необходимость постоянного совершенствования вербально-коммуникативных навыков педагогов, чтобы они могли эффективно справляться с вызовами современной образовательной среды и создавать более поддерживающие и вдохновляющие учебные условия.

Ключевые слова: вербально-коммуникативные навыки, педагог, профессиональная деятельность, образовательная среда, эффективная коммуникация, обучение и воспитание, взаимодействие с учениками, родители и коллеги, конфликтные ситуации, профессиональный рост, качество образования, развитие навыков общения, совершенствование навыков коммуникации.

VERBAL AND COMMUNICATION SKILLS AND THEIR ROLE IN THE PROFESSIONAL ACTIVITY OF THE TEACHER

Ismoilov Temur Islomovich,
 Acting professor of Namangan State University.

Annotation. This article explores the importance of verbal and communicative skills in the context of a teacher's professional activity. The authors consider the role of effective communication in the educational environment, as well as its impact on the quality of education and upbringing of children and youth. The article analyzes the main aspects of verbal communication, including the ability to express one's thoughts and ideas clearly and easily, as well as the ability to listen and understand others. Particular attention is paid to the interaction of the teacher with students, parents and colleagues, exploring what communication skills can contribute to successful learning and conflict resolution. The article also highlights the need to continually improve the verbal communication skills of educators so that they can effectively deal with the challenges of today's educational environment and create more supportive and inspiring learning environments.

Keywords: verbal communication skills, teacher, professional activity, educational environment, effective communication, training and education, interaction with students, parents and colleagues, conflict situations, professional growth, quality of education, development of communication skills, improvement of communication skills.

Kirish. O'qituvchining kasbi nafaqat o'z sohasi bo'yicha chuqur bilimni, balki yuqori og'zaki va kommunikativ ko'nikmalarni ham talab qiladi. Pedagogik ishning muvaffaqiyatida o'quvchilar, hamkasblar, ota-onalar bilan o'zaro munosabat asosiy o'rin tutadi. Ushbu maqolada biz o'qituvchiga qanday og'zaki va kommunikativ qobiliyatlar kerakligini va ular ta'lim jarayonining sifatiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqamiz.

1. O'qituvchi uchun og'zaki muloqot ko'nikmalarining ahamiyati

Og'zaki muloqot qobiliyatlari o'z fikr va g'oyalarini og'zaki va samarali ifoda etish qobiliyatini anglatadi. Bugungi ta'lim sharoitida ushbu ko'nikmalar quyidagi sabablarga ko'ra asosiy rol o'ynaydi:

a) Materialni o'rgatish va tushuntirish: O'quvchilar yangi materialni o'zlashtirishlari uchun o'qituvchi murakkab tushuncha va mavzularni aniq va tushunarli qilib tushuntira olishi kerak. Og'zaki ko'nikmalardan to'g'ri foydalanish o'quv jarayonini samaraliroq qilishga yordam beradi.

b) Qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish: Pedagogik muloqot ilhomlantiruvchi va rag'batlantiruvchi bo'lishi kerak. O'qituvchi o'quvchilarni rag'batlantirishi, ularni o'rganishga qiziqtirishi va sinfda ijobiy munosabatlarni rivojlantirishi kerak.

c) Ota-onalar va hamkasblar bilan ishlash: Pedagog o'quvchilarning ota-onalari va maktab jamoasi bilan ham samarali muloqot qila olishi kerak. Bu hamkorlik aloqalarini yaratish va turli tashkiliy va pedagogik muammolarni hal qilish uchun muhimdir.

2. O'qituvchi uchun asosiy og'zaki va muloqot qobiliyatlari

a) Savodxonlik: Samarali muloqotning asosi tilni yaxshi bilishdir. O'qituvchi to'g'ri talaffuz, grammatika va lug'atga e'tibor berishi kerak.

b) Tinglash: Diqqat bilan tinglash, o'quvchilarning ehtiyojlari va savollarini tushunish qobiliyati o'qituvchiga o'qitishga o'z yondashuvini moslashtirishga yordam beradi.

v) Empatiya: tarbiyachi o'quvchining his-tuyg'ulari va ehtiyojlarini tushunish uchun o'zini o'rniga qo'ya bilishi kerak. Empatiya sinfda qulay muhit yaratishga yordam beradi.

d) Qayta aloqa ko'nikmalari: Pedagog o'quvchilarga konstruktiv fikr-mulohazalarni berib, ularning malakasini oshirish va o'quv yutuqlarini oshirishga yordam berishi kerak.

e) Nizolarni boshqarish: O'qitish muhitida nizolar talabalar o'rtasida ham, hamkasblar o'rtasida ham paydo bo'lishi mumkin. Pedagog konfliktlarni samarali hal qila olishi va ijobiy o'zaro munosabatlarni saqlab turishi kerak.

3. Og'zaki va kommunikativ ko'nikmalarining o'qituvchining kasbiy faoliyatiga ta'siri

Og'zaki muloqot qobiliyatlari pedagogik faoliyatning muvaffaqiyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Kommunikativ qobiliyatli o'qituvchi quyidagilarga qodir:

a) samarali o'quv muhitini yaratish, o'quvchilarning o'rganishga qiziqishini rag'batlantirish va yangi bilimlarga muvaffaqiyatli moslashishga yordam berish.

b) ota-onalar bilan o'zaro munosabatlarni yaxshilash, bu o'quvchilarni maktabdan tashqarida yaxshiroq tushunish va qo'llab-quvvatlashga yordam beradi.

c) Ijobiy ta'lim muhitini saqlab qolgan holda, o'quv jarayonida nizolarni hal qilish va qiyinchiliklarni bartaraf etish.

d) ularning kasbiy o'sishiga yordam berish va pedagogik uslublarini rivojlantirish.

Pedagogik faoliyat ta'lim va tarbiyaning eng muhim va mas'uliyatli sohalaridan biridir. O'qituvchining o'zni shubhasiz juda katta va uning muvaffaqiyati ko'plab omillarga bog'liq. O'qituvchining kasbiy rivojlanishiga va uning o'quvchilariga berayotgan ta'lim sifatiga ta'sir qiluvchi asosiy elementlardan biri og'zaki va kommunikativ qobiliyatdir[1]. Ushbu maqolada biz ushbu ko'nikmalar nima uchun juda muhim va ular o'qituvchining kasbiy faoliyatiga qanday ta'sir qilishini ko'rib chiqamiz.

Og'zaki muloqot qobiliyatlari - bu odamning o'z fikrini, g'oyasini va hissiyotlarini og'zaki nutq orqali ifodalash qobiliyatidir. Bu ko'nikmalar diqqat bilan tinglash, o'z fikrini aniq va tushunarli ifodalash, savollar berish, suhbatdosh bilan aloqa o'rnatish va boshqalarni o'z ichiga oladi. O'qituvchi uchun og'zaki va kommunikativ qobiliyatlar asosiy hisoblanadi, chunki ular ta'lim va tarbiyaning butun jarayoniga ta'sir qiladi. Og'zaki muloqot qobiliyatlari o'qituvchiga o'quvchilar bilan hissiy aloqa o'rnatishga imkon beradi. So'zlar orqali tushunish, hamdardlik va qo'llab-quvvatlashni ifodalash qobiliyati ishonch va qulay o'quv muhitini yaratadi. Bu o'quvchilarning o'quv muhitida o'zlarini ishonchli va motivatsiyasini his qilishlariga yordam beradi[2].

Yaxshi og'zaki va muloqot qobiliyatiga ega o'qituvchilar o'quv materialini oson va aniq tushuntira oladilar. Ular o'zlarining muloqot uslublarini turli o'quvchilarning tushunish darajasi va qiziqish darajasini hisobga olgan holda, ularning ehtiyojlariga moslashtira oladilar. Bu o'quv jarayoni samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Muloqot ko'nikmalari o'qituvchiga sinfdagi nizolarni samarali hal qilish va o'quvchilarning xatti-harakatlarini boshqarish imkonini beradi. Tomonlarni tinglash, o'z talablari va umidlarini oqilona ifoda etish, murosaga kelish qobiliyati sinfda intizom va hurmat muhitini saqlashga yordam beradi[3].

Pedagogik faoliyat kasbiy faoliyatning eng muhim va mas'uliyatli sohalaridan biridir. O'quvchilarning shaxs va bilimli fuqaro bo'lib kamol topishiga ta'sir ko'rsatib, kelajak avlodni shakllantirishda pedagoglar asosiy rol o'ynaydi. Biroq, bu vazifani muvaffaqiyatli bajarish uchun nafaqat fan sohasida bilimga ega bo'lish, balki

yuqori og'zaki va kommunikativ ko'nikmalarga ega bo'lish kerak[4]. Ushbu maqolada biz o'qituvchining kasbiy faoliyatida og'zaki va kommunikativ ko'nikmalar qanday rol o'ynashini ko'rib chiqamiz.

Og'zaki va kommunikativ qobiliyatlar, jumladan, o'z fikrlarini to'g'ri ifodalash, suhbatdoshni tinglash va tushunish qobiliyati, shuningdek, muloqotda samarali o'zaro ta'sir o'tkazish qobiliyati pedagogik faoliyat uchun asosdir. Ular nima uchun juda muhim bo'lganligining ba'zi sabablari:

Og'zaki muloqot o'qituvchi va talabalar o'rtasida aloqa o'rnatish usulidir. Yaxshi muloqot qobiliyatlari ishonchli munosabatlarni yaratadi, bu o'rganishni yaxshiroq idrok etishga yordam beradi va o'quv jarayonini osonlashtiradi. O'qituvchilar o'quv materialini samarali tushuntirishlari va barcha o'quvchilar tushunadigan tarzda ma'lumotlarni etkazishlari kerak. Bu aniq va aniq og'zaki ifodani talab qiladi. O'qituvchilar og'zaki ko'nikmalar yordamida o'quvchilarni rag'batlantirishga, qiyin paytlarda ularni qo'llab-quvvatlashga, o'rganishga va o'z-o'zini rivojlantirishga qiziqish uyg'otishga qodir[4].

Har bir talaba o'ziga xosdir va o'z shaxsiy ehtiyojlari va qobiliyatlariga ega. Yuqori og'zaki muloqot qobiliyatiga ega bo'lgan o'qituvchi o'z ta'lim usullarini har bir talabaning ehtiyojlariga moslashtira oladi. Bu ma'lumotni o'zlashtirish tezligi va o'rganish tuzilishidagi farqlarni hisobga olgan holda materialni tushuntirishning turli usullarini o'z ichiga olishi mumkin. Sinf va darsni samarali boshqarish og'zaki muloqot qobiliyatlariga ham bog'liq. O'qituvchi intizomni o'rnatish, o'quvchilarning xulq-atvorini tartibga sola olishi va samarali ta'lim muhitini yaratishi kerak. Og'zaki ko'nikmalar o'qituvchiga sinf muhitini yaxshiroq nazorat qilish va nizolarni hal qilish imkonini beradi. Pedagoglar o'quvchilarning ota-onalari va maktabdagi hamkasblari bilan ham muloqotda bo'lishadi. Og'zaki ko'nikmalar hamkorlikni o'rnatish, o'rganishni muhokama qilish va muammolarni hal qilish uchun zarurdir.

O'qituvchining kasbiy faoliyatida og'zaki va kommunikativ qobiliyatlar asosiy o'rin tutadi. Ular sizga talabalar bilan bog'lanish, bilimlarni samarali etkazish, motivatsiya va ilhomlantirish, o'quvchilarning individual ehtiyojlariga moslashish imkonini beradi. Bundan tashqari, og'zaki ko'nikmalar sinfni boshqarishda va ota-onalar va hamkasblar bilan o'zaro munosabatlarda yordam beradi. Pedagoglar o'zlarining muloqot qobiliyatlarini rivojlantirishga sarmoya kiritib, yanada samarali va muvaffaqiyatli ta'lim amaliyotiga hissa qo'shadilar va shuning uchun kelajak jamiyatning shakllanishiga hissa qo'shadilar[5].

Xulosa. Og'zaki va kommunikativ ko'nikmalar o'qituvchi kasbiy mahoratining ajralmas qismidir. Ular sizga ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratish, o'quv jarayonini talabalar uchun yanada samarali va ilhomlantiruvchi qilish imkonini beradi. Bu ko'nikmalarni rivojlantirish sifatli ta'lim va o'quvchilarni kamol toptirishni maqsad qilgan har bir pedagogning ustuvor vazifasi bo'lishi kerak. Og'zaki muloqot qobiliyatlari o'qituvchining kasbiy faoliyatida hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ular talabalar bilan ishonchli munosabatlar o'rnatish, bilimlarni samarali uzatish va nizolarni hal qilish imkonini beradi. Muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish ustida faol ish olib borayotgan pedagoglar kuchli va barkamol ta'lim muhitini yaratish orqali o'quvchilar hayoti va kelajagiga yanada ijobiy ta'sir ko'rsata oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

Bovduraeva, G. A. (2018). «Verbal muloqot qobiliyatlari: o'quvchining ma'naviyatini shakllantirishda ilmiy usullar». «Pedagogika» ilmiy elektron jurnali, 4(51), 12-16.

Hamroqulov, A. M. (2019). «O'qituvchining verbal muloqot qobiliyatlari va ularning kasbiy rivojlanishi». O'zbekiston milliy pedagogika universiteti ilmiy-xalqaro elektron jurnali, 2(14), 92-97.

O'tkir, N. A. (2020). «Verbal muloqot qobiliyatlari o'qituvchi-talabalar orasidagi munosabatni mustahkamlashda o'qitishning o'rnini». «Ma'naviyat va madaniyat: ilmiy elektron jurnali», 3(28), 22-26.

Beebe, S. A., Beebe, S. J., & Redmond, M. V. (2015). *Insan Ilişkileri: İletişim Becerileri ve Etkili İletişim*. Nobel Yayın Dağıtım.

Guerrero, L. K., DeVito, J. A., & Hecht, M. L. (2018). *İnsanlar arası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Kogito Yayınları.

Tashpulatova, D. I., & Xayitova, S. X. (2021). «O'qituvchilarning verbal muloqot qobiliyatlari va o'quvchilarning ma'naviy rivojlanishi». «O'zbek tili va adabiyoti» ilmiy elektron jurnali, 2(4), 53-57.

Xudaybergenova, G. S. (2019). «O'qituvchilarning verbal muloqot qobiliyatlari va ularning kasbiy tayyorlashida ularning o'rnini». «Ta'lim va ta'limshunoslik: ilmiy elektron jurnali», 3(14), 34-39.

Argyle, M. (1988). *Bodring: Muloqot va o'qitish*. «Progress» nashriyoti.

DeVito, J. A. (2015). *İletişim: İnsanlar arası İlişkiler ve Etkili İletişim*. Kogito Yayınları.

Ellis, A., & Beattie, L. (1986). *İletişim ve İnsan İlişkileri*. Remzi Kitabevi.